

1. 1. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Novoroční projev Václava Havla

Dámy a pánové, milí spoluobčané, dovolíte-li, vyznám se vám z jednoho svého velmi osobního a dost silného pocitu: zdá se mi, že jsme dnes v noci vstoupili do roku, který by mohl být pro naši zemi v jistém smyslu přelomový. Nejde jen o to, že budeme mít celkem čtyři volby, ale především o to, že se v těchto volbách bude rozhodovat o velmi zásadních věcech.

Dámy a pánové, milí spoluobčané, dovolíte-li, vyznám se vám z jednoho svého velmi osobního a dost silného pocitu: zdá se mi, že jsme dnes v noci vstoupili do roku, který by mohl být pro naši zemi v jistém smyslu přelomový. Nejde jen o to, že budeme mít celkem čtyři volby, ale především o to, že se v těchto volbách bude rozhodovat o velmi zásadních věcech.

Mnoho různě se sbíhajících, navzájem se proplétajících a všelijak se doplňujících příčin totiž vede k tomu, že teprve teď - dvanáct let po pádu komunismu - budeme zřejmě rozhodovat o budoucím charakteru naší společnosti a našeho státu, o typu našeho vzájemného soužití, o způsobu našeho včlenění do světa, který nás obklopuje, o klimatu, které bude převládat v našem veřejném životě, a díky tomu všemu vlastně nepřímo o životě každého z nás.

Budeme společností vskutku občanskou a vskutku otevřenou, která umožňuje všem, aby na nejrozumnějších rovinách a nejrozumnějším způsobem ovlivňovali její osud a účastnili se tak politického života v tom nejširším slova smyslu, anebo se bude náš společenský systém zvolna, nenápadně, ale nezvratně uzavírat tak, až nakonec o tom nejpodstatnějším bude rozhodovat vždycky jen totéž poměrně úzké bratrstvo, v jehož rukách bude soustředěna hlavní moc ekonomická, politická i mediální a které se nebude bát ani samého pomezí kriminality? Budeme státem opravdu demokratickým, v němž všichni občané a jejich svobodně vznikající společenství mohou spoluurčovat běh věcí, anebo budeme demokracií spíš jen formální, technickou, institucionální, která se spokojuje s tím, že máme parlament, volby a politické strany? Budeme státem hrdých občanů, kteří se nebojí před nikým mluvit a nepotřebují nikomu nadbíhat, anebo budeme státem, v němž se nikomu nevyplácí přijít do sporu s vlivnými? Budeme státem slušných poměrů, vzájemné solidarity a společné péče o tvář našich sídel a naší krajiny, anebo státem, jehož veřejný život je poznamenán nenávistí, závistí, intrikami a manipulací?

Obě možnosti jsou otevřeny. A je dost sil, které mohou vývoj zvolna nebo i rychle posouvat oběma směry. Máme mezi sebou moderní a kultivované normalizátory, kteří by nejraději tahali za nitky téměř od všeho - velkými podniky počínaje, televizí a novinami pokračuje a zastupitelskými sbory konče. Ale jsou mezi námi i statisíce občanů, kteří bez ohledu na všechny byrokratické překážky poctivě podnikají, přičemž podnikání chápou především jako tvorbu konkrétních hodnot, jakož i statisíce těch, kteří jako zaměstnanci nedokáží pracovat jinak, než jak nejlépe umějí. Jsou mezi námi tisíce takových, kteří navzdory všem obtížím společně, a dokonce bez nároků na zisk či slávu usilují o dobré věci, od pomoci bližním až po záchranu přírody. A jsou mezi námi i desítky tisíc těch, kteří vedou v zájmu obrany našich hodnot a v našem zastoupení nelehký život vojáků či policistů, jakož i těch, kteří se dokážou - ať už jako kriminalisté, státní zástupci, soudci, odboráři či prostě stateční občané - vzepřít moci oné menšiny lidí, kteří nemají sice žádné skrupule, ale o to víc podezřele nabytých peněz a z nich pramenícího vlivu.

Záleží jen na míře odvahy a prozíravosti, jež každý z nás uplatní ve svém každodenním rozhodování, a na rozmyslu, jenž uplatníme ve volbách, které z těchto sil převládnu. Myslím si, že bychom se měli

všichni a velmi otevřeně ptát politiků, kteří se budou ucházet o přízeň voličů, čemu dávají přednost, a zkoumat pečlivě, zda nás nebalamutí. Měli bychom vědět, jak chtějí čelit všem projevům mafiánství či mafiánského pojetí kapitalismu, jak konkrétně miní posilovat moc práva i vliv občanů, jejich sdružení i jejich samospráv, jak miní prosazovat obecnou úctu k mravnímu i právnímu řádu, aniž by sami sebe klamali fikcí, že jí lze dosáhnout jen dalšími tunami stále podrobnějších paragrafů, které nakonec nejen nejsou respektovány, ale v nichž se lze stále tíž vůbec vyznat. Myslím si také, že naši politici či politické strany musí mít vlastní názor na soudobý civilizační vývoj světa i naší země a musí být schopni svůj názor svým voličům srozumitelně vysvětlit, tím spíš, že tento vývoj prozrazuje stále víc rozmanitých nebezpečí a hrozeb. Myslím si konečně, že politické strany jsou povinny říct zavčas a náležitě zdůvodnit, jaké lidi budou navrhopvat do nejrozličnějších funkcí, včetně funkce prezidentské. Nelze přijmout tvrzení, že všechno ukáže čas. Takové tvrzení totiž může znamenat i to, že politici chtějí mít po volbách pokud možno volné ruce a různé funkce si pak rozdělovat už bez vlivu veřejnosti a tak, aby žádný z nich nevyšel zkrátka.

Milí občané,

Komenský kdysi napsal, že se jako Evropané podobáme cestujícím na jediné velké lodi. Je tomu opravdu tak, Evropa vždycky byla jedním jediným velkým, byť velmi složitě strukturovaným politickým tělesem. Její vnitřní řád byl však vždycky vnucován těmi silnějšími těm slabším - a pokud si ti slabší uhájili důstojné postavení, pak obvykle za cenu nekonečných obětí. Padesát let evropské integrace je historicky prvním pokusem uspořádat Evropu vskutku spravedlivě a s plným respektem k vůli všech, kdo se ho účastní. Svými důsledky se tato integrace obrací ve prospěch všech Evropanů a díky jí převládá na našem kontinentu už tak dlouho mír.

Je reálná naděje, že v letošním roce budou ukončena příslušná jednání a bude připravena či dokonce podepsána smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii. I tato šance potvrzuje, že půjde o rok vskutku přelomový. Zřejmě poprvé ve své historii se staneme pevnou součástí solidárního a opravdu demokratického evropského svazku, což se postupně - a v některých ohledech i velmi rychle - promění nejen v bezpočet praktických výhod, ale což bude mít především naprosto převratný význam historický. Můžeme si o optimální budoucí podobě Evropské unie myslet cokoliv a jakkoliv se účastnit celoevropské diskuse na toto téma, nesmíme však hazardovat s osudem vlastním i s osudem našich potomků, kdybychom sám tento proces problematizovali a naši účast na něm oddalovali.

V podstatě jde o totéž rozcestí, o němž jsem mluvil před okamžikem: buď se jako vskutku otevřená společnost otevřeme i svému okolí a otevřeme toto okolí nám, anebo se uzavřeme do sebe v bláhové naději, že nejlepší bude, když nám nikdo nebude do ničeho mluvit, protože my přece víme všechno nejlépe. Buď necháme do své země proudit svobodného ducha, smysl pro právo a občanskou kulturu zemí, které je po desetiletí houževnatě pěstují, a rychle tím - mimo jiné - pomůžeme k posílení slušnosti našich poměrů, anebo touto možností pohrdneme, a ještě víc tím usnadníme život všem našim tunelářům, šejdířům a vůbec lidem bez skrupulí. Buď se budeme v dnešním globálně propojeném světě rovnoprávně podílet na společném pěstování duchovních i materiálních hodnot našeho kontinentu, anebo se uzavřeme do sebe a dáme přednost iluzi, že je lepší být - v zájmu údajných národních zájmů a blíže neurčené národní identity - jakýmsi do sebe zahleděným a lehce zahnívajícím skanzenem.

I v této věci by měli politici před volbami jasně říct, co chtějí. Vždyť málokdy v uplynulých dvanácti letech jsme stáli před volbou tak vážnou a důležitou.

Při úvahách o tomto tématu bychom se přitom neměli nechat šálit řečmi o tom, že se naše česká národní identita v Evropské unii rozpustí. Rozpustit ji můžeme jen my sami, a denně to ostatně mnozí

z nás dělají: tím, jak przní český jazyk, jak banalizují českou architekturu, jak ničí českou krajinu, jak přehlížejí - jakožto pouhou "nadstavbu" - českou kulturu a jak kopou do kotníků svobodné kritické myšlení. O národní identitě a jejím údajném ohrožení mluvíávají nejčastěji ti, kteří si jí jsou v sobě nejméně jisti. Do evropských a světových souvislostí se včleňujeme tím, že jsme dobře sami sebou, totiž že si získáváme respekt svou výkonností, svými objevy, svými myšlenkami, svou statečností, typem své odpovědnosti za svět, druhem své péče o naše kulturní dědictví a své starosti o tvář naší země. Nikoli tedy tím, že o své identitě trvale mluvíme a trvale se strašíme, že nám ji chce někdo ukrást. Nevšiml jsem si, že by Evropská unie jakkoli ublížila identitě Finů, Portugalců či Irů. Spíš naopak: otevřela těmto národům prostor nového rozvoje a nově jim položila i otázku, čím osobitým přispějí k rozvoji společnému.

Vážení přátelé,

jeden můj americký přítel řekl, že oběti teroristických útoků z jedenáctého září minulého roku nebyly zbytečné. Ti lidé v jistém zvláštním smyslu padli za celou svou vlast a za celou naši soudobou civilizaci. Jejich hrůzná smrt a posléze utrpení jejich blízkých, jakož i šok, který prožil celý svět, nás všechny velmi tvrdým způsobem upozornily na zlo tohoto světa a na lehký přístup ke všem novověkým vynálezům, které se v rukách fanatiků tak snadno mohou stát nástroji obecné zkázy. Bylo to velké varovné znamení, veliká výzva k činům, velký impuls k prohloubení lidské solidarity, schopnosti sebeomezení a ochoty bojovat za základní lidské hodnoty, velký podnět k nové reflexi světa, v němž žijeme, a všech ohrožení, jež se nad ním vznášejí. Lidé, kteří zahynuli jako cestující v unesených letadlech a byli zabiti v napadených budovách - což je smutně paradoxní - upozornili na problémy této civilizace víc, než statisíce a milióny lidí umírajících hladem, nemocemi nebo v nesmyslných lokálních válkách v různých chudých či zapomínaných končinách světa. Ale upozornili vlastně i na jejich osud.

Věřme, že tato otrásající událost pomohla probudit k životu všechny dobré síly, jež v lidstvu dřímají.

Dovolím si malou metaforu: ta hrůza přilétla - v duchu Apokalypsy - z nebe. Kéž by nás všechny přiměla dívat se častěji a pozorněji vzhůru, nad nás, směrem, v němž je tradičně lidskými kulturami tušen zdroj tajemného daru, kterým je tento svět, život v něm a lidský duch!

Myslím, že význam katarze má a bude mít tato událost i v našich poměrech: posílí v nás vědomí, že nejsme jen občany české republiky, obyvateli té či oné obce, odborníky v té či oné disciplíně, voliči té či oné politické strany, ale že jsme - a to nikoli na posledním místě - i obyvateli této planety, jejichž jednotlivé osudy nebyly snad nikdy tak silně svázány v osud jediný.

Jestli by se donedávna mohla zdát věta, že eventuální útok na New York či Washington by byl i útokem na Prahu, jen otrěpanou frází, pak dnes je to přesné pojmenování skutečného stavu věcí.

Vážení spoluobčané,

v tomto roce budeme mít větší příležitost tvořivě zasáhnout do osudu světa, než jsme měli v celých svých dosavadních dějinách: v Praze se bude konat summit Severoatlantické aliance, na němž se čeká nejméně čtyřicet šest hlav států a tisíce dalších účastníků. Bude to první velké setkání tohoto druhu za bývalou železnou oponou, navíc ve městě, kde byla kdysi zrušena Varšavská smlouva. Jsem z různých důvodů hluboce přesvědčen, že toto setkání může mít pro celý svět a tvorbu jeho budoucího mírového řádu nepoměrně větší význam, než jsme si schopni teď, ba i v dohledné době uvědomovat. Je možné, ne-li přímo pravděpodobné, že teprve koncem tohoto roku - třináct let po rozpadu bipolárního rozdělení světa a rok po událostech z jedenáctého září - a právě v Praze, tomto magickém průsečíku viditelných i skrytých dějinných pohybů, budou položeny rozhodující základy

budoucího lepšího, bezpečnějšího a spravedlivějšího světového uspořádání, a tedy i lepšího soužití všech civilizačních okruhů i všech obyvatel dnešního světa.

Byl-li teroristický útok na moderní civilizaci vpravdě temnou bránou do třetího tisíciletí, pak pražské setkání by mohlo být naopak světlem na cestě k jeho dobrému obsahu. A pro nás by mohlo mít ještě jeden veliký význam: pomohlo by nám uvědomit si lépe a ukázat lépe i světu, že nemyslíme jen na sebe, ale že přijímáme i svůj díl odpovědnosti za planetu Zemi a budoucnost všech, kdo na ní žijí.

Milí přátelé,

hluboce si vážím všeho dobrého, co jste v uplynulém roce vykonali pro naši společnost, pro sobě blízké i pro sebe, oceňuji trpělivost a nadhled, jimiž byla vaše práce provázena, a věřím pevně, že v tomto přelomovém roce se nám všem podaří zaznamenat významná vítězství nad těmi, kdo neblaze - společně s jinými zdroji emisí - zamořují naše ovzduší.

Přeji vám, kteří jste mi naslouchali, jakož i vašim rodinám a přátelům mnoho štěstí, zdraví, vnitřní pohody a úspěchů v roce 2002!

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz